

XII. leto.

Győr, 1921. subota 15. januara.

NAŠE NOVINE

Predplaća na četvert leta:
 osebnim predplatnikom 36.— koran
 skupnim predplatnikom 30.—
 jedan broj 3.—

Politični, gospodarski
 • i zabavni tjednik •
 Izhaja vsaku subotu.

Pinezi se šalju: Upravništvu Naši Novin
 Rukopisi: Uredništvu Naši Novin
 Győr, II. Rákóczi Ferenc-uca 57. br.

Gospodar.

Dajmo hvalu, — A ne malu,
 Ne kerčmaru, — Ne pivaru,
 Ne mesaru, — Neg seljaku,
 Poštenjaku — Gospodaru,
 Koga ruke — Trud i muke
 Tvrde grude — Hranu ljude!

Bog te zivi — Naš marljivi
 Skrbni brate: — Jive, Mate! . . .
 Rovaj, grebi, — Najperv sebi,
 Pak i drugom — Služi s plugum!
 Tielo mori, — Delaj, tvori,
 Gnjoji, ori, — Sijaj kosi,
 Vieži, znosi — Zvozi, zmlati
 Vrši, trati, — Zvijaj, stavi
 Na punjavi — Vriče pune!
 Dobro pazi — Na račune,
 Da te Jakhec — Ne pogazi!
 Zovi kljune, — Pipi! pipi!
 Da je kripti, — Ča je malo
 Kraj pospalo. — Prvi to su
 Ki raznosu — Kraj od kupa.
 Onda trupa — Druga, trieta,
 Šteta, pieta — Pored sledi:
 Ljudi s prstih — Vsake vrsti
 Gladni, blijedi, — Tusti, bieli
 Najt po silih — Vriče pune
 Za korune — Iz papira
 Koga spira — Melje, pari
 S canjak starih — Fabarika
 Na banknute — Prez Valute
 Kot pirika!

Bože brani — Gospodara
 Od požara — Ognja, kvara,
 I va stani — Vse galibe!
 Čuvaj, brani, — Ča si hrani
 Ždribca, ždribe — Kravu, tele
 Mied i pčele!

Daj na polji — Sad po volji
 Kraj odvrni — Oblak črni,
 Brani tuče — Klas i buče
 Zob i hajdu — Trs i brajdu!

Mate Miloradić.

Ni se treba bojat, nit prestrašit!

sam rekao na staro leto na pitanje, jeli ćemo pod Austriju dospit. I prem su spolom dovajali glasi sledeće dneve, da antant kani silom odkinut nas od naše majke domovine, da vlada neće podpisat jur gotove pogodbe s esterajci od terziva, da čedu na Tri kralje jur z Soprona redit esterajski poglavari Burgenland i tako dalje — vindar sam uz vse trubenje esterajski i niki magjarski novin ostal na mojem uverenju, da Zapadna Ugarska ne more i neće dospit pod Austriju.

Glasi od pisma antanta su zburkali naše krajine kot i stolni varoš, ar se je zopet dosvidočilo, da iz najvećega dela magjarski novin i novinarov manjka dušno

spoznanje i skerbna prigledba. Da neg za par stov kusicev već prodadu, načinju iz ose vola.

Kisečki zastupnik Lingauer Albin je va svoji novina veljen na prvi glas odlučno sprogovoril, da čedu zapadne krajine va Ugarskoj ostat, da moremo mirni bit, da va politici, osebjuno va vanjskoj politici ni vse tako istina, kot se sprogovori. Stara poslovice je, da se supa nigdar ne potroši tako vruća, kot se na stol položi. I s ovim poslom je zopet tako bilo.

Samo to se je stalo, da i antant nemore očito najperstat ter sprogovoriti, da ne misli ozbiljno skrozspravit ov bedavi del trianonske pogodbe, zopet i od esterajcev nemoremo čekat, da čedu veljen na prvi korak nam za vrat skočit ter vse popuščat.

Glavni tanač je samo to sprogovoril, da kad red dojde na spunjenje trianonske pogodbe, onda Austria ne more potribovat nas, a Ugarska nas ni dužna naprikdat Austrii, nego antantu čedu ostati potribnimi koraki. I glavni tanač će zručiti šopronskoj missiji, da pripravlja ov posal.

Pismo je toliko rodilo, da je vsa Ugarska jednoga mišljenja va ovom poslu: Ne damo Zapadne Ugarske, ni triba zdvajati.

Bili smo jur božični dar Austrii, čakali su nas za čerljeno jaje, na Mikulju su nas takaj jur ponudili, sada je antantovim na misli došlo, da za novo leto moru zopet povluć međenu vercu pred esterajka usta. No, do tri kraljev se je zlato i tamian skadilo, samo žuhkoća mirhe je ostala Beču. (Pak i nikim ovde, ki su mnogo robe sprimili va naše krajine, zač nisu dostali dopusti na vansprimenje va druge orsage; pak i otajno zibranim novim velikašem — skoro smo rekli Judašem.)

Austria va kaši.

Bečanske novine i drugi glasi esterajski kažu, da je esterajška republika gospodarsveno čisto nemoćna. Austria se more nadijati konačnoga usiromašenja državno. Financijalne okolnosti su jako turobne, esterajski pinez je za 23 štige slabiji od ugarskoga i nadijati se moremo, da će naš pinez navredi duplo toliko vridan bit, kot suseda.

Novine jauću i kriču za pomoć antanta, ali veljen i to valuju, da je malo ufanja za novije antantovo posuđenje. Z ovoga se lahko more rodit glad, buna za kruh i bankrot orsaga; ova pogibel je i stališ vlade na toliko poteščala, da niki krugi i nato mislu, da bi vladanje Austrie čisto antantu zručit morali. Vindar čedu znam još jedan posljednji korak skusit za polakšanje, s biljegovanjem pineza bi preskerbili na jedan čas zviranjak za derzavne stroške.

Va ovakovi tužni okolnosti je najpotribniji posal esterajskim političarom, simo tamo od-

govore i očitovanja davat, da ne moru popuščat odciplenje zapadne Ugarske.

Kot da bi znam ovo pripetenje zvuć moglo iz kaše zustala kola Austrie pak znam za lipe riči Austrie se ravno nasi ljudi ofrovat za siromaštvo i nevolje Austrie. Pak siročak Mayr kancelar još i to imenuje, da bi nepreteljskim susedom: čehom ter srbom prepustil posedenje naši krajini. Ča bi ovi znam polag Austrie delali? Lipo — zač su ju pak ostavili, ki su nigda tamo slišili?

Njim bi se ovde prilika nudila za slavljanski korridor. Ovo nagraženje Mayra zopet kaže, da esterajcem ni ležano na ovdešnji nimci, ne! samo sebični cilji je gonu, da larmadu za «Burgenland». (?)

Apponyi-Andrássy, Sigray i Gratz od Zapadne Ugarske.

Potle je pismo glavnoga tanača poznato, je Apponyi grof sledeća rekao: Pismo kaže, da pitanje ni odsudjeno, nego ostavlja novija vrata za ujedinanje. Iz francozki novin je vidit, da su grisku učinili poslaniki glavnoga tanača, kad su ravno onda odpravili pismo, kad su se susedi Austria ter Ugarska za mnoge posle pogadjali.

Mirno uređenje se neg pogodbom more čekat, ar daje mogućnost, da se istina i pravica ne potopi. Dost je časa, da se ovo mišljenje kroz diplomaciju uredi i da se pravu griske, skimi je mišljenje stanovnikov po Zapadni Krajina novije čase uslabilo. Ako na čelo civilne i voćanske oblasti doćične muže postavu, ko se još čuda more popraviti.

Andrássy Gjulo je rekao polag jedni novin sledeća: Dosidob smo mislili, da je vo nas dvi — Austrie ter Ugarske posal, antantovo pismo ali veli, da ne Austria nego antant će ovo sam uredit. Ako ov noviji razlog ne zlamenuje to, da se Austria ni nemore pogadjati ali ujedinat, ko ni jako važno preminenje. Ne more se potribovat, da jedan orsag nepravično povekšanje suprot laščoj volji va se prime. Ako je Austria i od antanta dostala ubećanje za naše krajine, i ko bi mi antantu morali popustit, to jedno je svitlo, da je antant vo na prošnju i molbu Austrie učinijil.

Zato pravo zerno pitanja je i sada, ča biše i perže, da je krivac va poslu stari sused; ja mislim, da nigdar neće red dojt na prikdanje ovi krajini.

Sigray Anton grof, odstupljen poglavar Zapadni Krajini ovako govori:

Pismo antanta oskrunjuje nauk, koga su diplomate i političari antanta stalno glasilii, da se va Europi osebjuno va iztoćni deli zasvim mora skerbit za uređenje političko i gospodarsveno. Kad antant samouređenje

Ustanovljenje broja naroda II. (3)

Preozbiljna i opravdana tematika je to s kom bi se svakako morali čuda intenzivnije i temeljitije baviti. Pitanje: Kako je to, dam nam je u 100 ljetnom Gradišću broj priznanja narodnosti spao na 1/3 ili se ovdje skriva kakova laž i na terenu ipak situacija izgleda nešto malo drugačijom? Iz toga slijedu naslovi: „Die stille Minderheit“ (PROFIL, 1988 /3,52-53) ili „Manjina, ka se odriče samoga sebe“ i puno spodobnih izlaganja.

Priznanje hrvatskoj narodnosti u drugačijoj sredini većine je morao biti problem i pred priključenjem Gradišća Austriji, ar drugačije naš veliki pjesnik ne bi se većkrat bio u svoji pjesma bavio tim problemom:

Zač Hrvat po svitu laže? / Zač je njemu tuđe draže? / Zač je Turak na Balkani? / Zač je Vlah med Talijani? / Zač je „Kunfi“ med Madjari? / Zač med Nimci svoje kviri? //

da bi srdito zakriknuo:

K vragu, ča si to si! / Svojim rodom se ponosi! / Ne bud rob uz gospodine, Vol se sam va jaram rine! //

a glavna rič je svakako *rob* u ovoj pjesmi! I ljetos ćemo čudakrat čitati „madjarizacija“ kot npr. u članku „Heinzen, Hianzen, Heanzen“ u *DIE PRESSE* 16. januara 2021. od zemaljskoga ÖVP-zastupnika Erwina Schranza ali o „germanizaciji“ se lipo sve zamuču.

Svakako nam je glavna osnova *identifikacija, identitet* a to je sküp značajkov, ke daju neku osobu/pršonu, ka je zaistinu to. To je dosta apstraktni posao i sastavlja se od čuda intelektualnih, emotivnih, kulturoloških, osobnih i potsvisnih čimbenikov. Pri nas kod nekih ljudi moremo ustanoviti identofobiju, ka slijedi iz čuda osobnih doživljajev iz sredine u koj živimo.

O *identitetu* gradišćanskih Hrvatov se je čuda raspravljalo na različni forumi i svaki put zabimo na to, da naši Hrvati moru imati identitet prepličen različnimi kulturnimi temelji i da bi im uz sve to mogao biti dvostruki/trostruki identitet, ki nije u suprotnosti (samo u plitki glava) identitetom većinsko-

ga naroda. Tako imamo ravno u grbu jako ugroženoga Umoka hrvatsku šahovnicu uz madjarske farbe prez problema, u akceptanciji ali istovrimeno i primjer s nekoga celjanskoga shodišća, kada su Petrovišćani uz križ imali i zastave u pišačnju a Prodrštofke im vikale: doli zastavami! što isto ričoslovno govori o identitetu i toleranciji i med Hrvatí. Lako moremo ustanoviti osnovni duhovni smir ako si pogledamo online časopis *PANONSKOGA LISTA* za Austriju i zbornik „*Trianon és a hűségfalvak*“ [Trianon i vjerna sela] iz ljeta 2004. u Madjarskoj u kom gradišćanski Hrvati na ugarskoj strani re-

dom donašaju svoje doprinose o svoji seli.

Brojne studije imamo o doživljavanju identiteta, u prvom redu iz austrijskoga Gradišća: Breu, Herczeg, Münz, Thiele a i austrijska Rektorska Konferencija (1989.) se je bavila tom tematikom, mjerodavno, na znanstvenoj bazi ustanovljenjem ondašnjega momentanoga stanja tj. „status quo“ i potribnih korakov za jačanje identiteta, ka studija se je u medjuvrímenu čisto pozabila i u političkom stranačkom natezanju skončala na oltaru partijske politike.

U zadnje vrime (2015.) je Katarina Tyran na Humboldt sveučilišću u Berlinu dala u svojoj disertaciji temeljite podloge, odakle bi se diskusija u budućnosti morala peljati dalje. U poglavlju „*A ča našu rič nalíže*“ se jasno vidi da je jezik, koga zovemo još i danas *materinskim* jezikom, glavni temelj identiteta. U njemu su majke u naručju i krilu govorele sa svojim dítetom, povidale povidajke, jačile uspavanke u tom jeziku i dale sigurnu emotivnu osnovu u díbokoju potsvisti (ka po Freudu u mnogi posli ima prevlast), na ku se je svaki mogao oslanjati cijeli svoj život. Zato su mogli naši književnici razvijati – tako relativno bogatu literarnu kulturu – i zato danas tendíramo na svi strana na dvojezičnost. Ar što nam se je dogodilo? Dokle su naše majke, skoro moremo to kazati sve do Drugoga svitskoga boja, odgajale svoju dítu u domaćem stanu, domu, sigurnoj užoj domovini se to jedinstvo u industrijalizaciji razdrobilo. Majke su povlikli u gospodarstveni proces zvana stana a u svoji karenci nimaju, uz druge skrbi, dost vrimena na bezbrižni odgoj u kom se je srkala jezična kultura prez pritiska, prez toga: moraš! Osobito danas se vidi to u COVID-u na javkanju i potribovanju nadzora maloljetne dice. Škola, niti dičji vrtíci, čuvarnice nam već nisu

100 LJET GRADIŠĆE

piše
Nikola Benčić

mogle dati tu intimnu, produbljenu, díboko zacipljenu kulturu, čut sigurnosti, ar je imala neizrečeni odijum: moraš! A ni vanjske okolnosti nam nikada nisu bile jako povoljne za takovo usmirenje. Tako smo, ar u jeziku nismo našli dosta čvrstoga stanja, premjestili naš identitet na druga polja, da ne velim sekundarna, atraktivnija, na igrokaze, tambure, tancanje, jačke, hodočašća, kulinarijum, sabiranje materijala,... i puno svega drugoga. Batrimo se, da bi svladali naš strah, našu bol, našu potučenost. Ali ako kanimo naš pojerbani hrvatski identitet pomiriti s austro-nimškim, madjarskim, slovačkim, moravskim, da ne velim s južnohrvatskim, bi ipak morali odgovornije gledati na okolo u našu sredinu i odlučnije zastupati naše složenije identitete, ne simplificirati i zagriženo misliti: postoji samo javni većinski identitet, ki zaslužuje priznanje, uprav danas ne, kada se stalno govori o šarenosti društva. Ili bar pokušiti ispitati i najti najiskrenije uzroke i črve u našem historijskom postojanju. □